

Recht op toegang tot de rechter in het milieurecht

Geert Van Hoorick, Professor UGent, Centrum voor Milieu- en Energierecht

De ontvankelijkheidsproblemen die natuurlijke personen en milieuverenigingen ondervinden voor de nationale rechter, vormen al decennia lang een knelpunt voor een effectieve milieubescherming. Het Verdrag van Aarhus betreffende toegang tot informatie, inspraak bij besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden, en de daarop gebaseerde Aarhusverordening (EG) nr. 1367/2006, die onder meer dit probleem willen aanpakken, leiden tot heel wat interpretatieproblemen, wat op zijn beurt rechtsonzekerheid bij zij die willen vorderen voor het milieu en bij de bedrijfswereld, veel werk voor rechterlijke instanties, en veel verzoeken om prejudiciële vragen bij het Hof Van Justitie tot gevolg heeft. De Mededeling van de Commissie betreffende toegang tot de rechter in milieuaangelegenheden (2017/C 275/01, *Pb.C.* 275/1 van 18 augustus 2017) beoogt om wat klaarheid te scheppen vooral door de rechtspraak van het Hof van Justitie ter zake op gestructureerde wijze samen te vatten, en zo iets is altijd nuttig voor de juridische wereld. In deze interpretatieve mededeling wordt achtereenvolgens ingegaan op onder meer de publieke belangen, de procesbevoegdheid, de omvang van de rechterlijke toetsing, en de voorzieningen in rechte.

De rode draad doorheen de mededeling is dat de nationale regels voor buitenlandse personen niet ongunstiger mogen zijn dan voor binnenlandse (gelijkwaardigheidsbeginsel) en dat zij de uitoefening van de door het EU-recht verleende rechten niet onmogelijk of uiterst moeilijk mogen maken (doeltreffendheidsbeginsel). Het moge duidelijk zijn dat de Eikendael-rechtspraak van het Hof van Cassatie (Cass. 19 november 1982, *Arr.Cass.* 1982-83, 372, concl. E. KRINGS) die in essentie inhoudt dat de verdediging van een statutair belang geen persoonlijk procesbelang van een milieuvereniging uitmaakt, definitief tot het verleden behoort (zie Cass. 11 juni 2013, *TMR* 2013, 392-397, noot P. LEFRANC, “De Eikendael-doctrine moet wijken voor de Aarhusdoctrine”). In de mededeling wordt (in de punten 143-144) benadrukt dat de rechterlijke toetsing van overheidsbesluiten gerust ver mag gaan, zoals nagaan of de overheid zich op voldoende wetenschappelijke gegevens heeft gebaseerd en of dat de milieueffectbeoordeling gebreken vertoont. Ook moet de rechter voorlopige maatregelen kunnen nemen (punt 172), doch de Commissie gaat daar nogal vlug overheen, terwijl in de praktijk juist daar een knelpunt bestaat, niet enkel door de ontvankelijkheidsproblemen maar ook door de trage werking van het gerecht. Vele ronkende namen van natuurgebieden in arresten van het Hof van Justitie, zoals de Marismas de Santoña of de Lappel Bank, ... waren reeds (gedeeltelijk of volledig) vernietigd op het moment van het arrest van het Hof van Justitie, door gebrekkige nationale rechtspraak. Desalniettemin zet het Hof van Justitie in haar arresten dikwijls het milieubeleid kracht bij. Maar de rechtsbescherming in milieuaangelegenheden stuit soms ook op de grenzen van Aarhus, zo wordt in de interpretatieve mededeling (in punt 72) erkend dat artikel 9, lid 2, van het Verdrag van Aarhus de staten niet verplicht tot het invoeren van een algemene procesbevoegdheid (*actio popularis*) in milieuaangelegenheden.

Overigens op het moment dat ik deze korte tekst schrijf komt een e-mail binnen dat op 1 december 2017 de TMR-redactie in Gent een feestelijk symposium organiseert met als onderwerp “De toegang tot de rechter de lege ferenda in milieuaangelegenheden”. Aan de titel te merken kan het dus nog beter met die toegang. Een lange weg werd reeds afgelegd, maar we zijn beslist nog niet op het punt waar we moeten zijn.